

HEKS

Kermis.- Te Heks wordt tweemaal per jaar kermis gevierd, namelijk op de tweede zondag na Pasen en de kleine kermis op de zondag na het feest van Sint-Barbara. Valt dit laatste feest op een zondag, dan heeft de kermis toch op de zondag erna plaats, want te Heks "eet de heilige niet mee".

Voor de inwoners van Heks geldt de weerspreuk: "Regen bij Borgloon kermis (eerste zondag na Pasen) betekent mooi weer bij Heks kermis", en omgekeerd natuurlijk ook.

Bij gelegenheid van kermis stonden er vroeger te Heks steeds twee danstenten, een doorn in het oog van de pastoors. Later traden er ook speelmannen of orkesten op. Die speelmannen traden met hun trekzak (accordeon) op in café's. Vanuit de buitenwijken der steden liepen zij de café's van de dorpen af. Voor hun deuntjes uit hun draaiorgel of hun trekzak gingen zij regelmatig rond met hun "klak" (pet) en kregen vijf cent (10 ctm) of een knepke (5 ctm). Van op de preekstoel riepen de pastoors de gelovigen op de danstenten niet te bezoeken, bekommerd als ze waren om het zielenheil en de goede zeden van de gelovigen. Desondanks liepen de twee danstenten 's avonds eivol. De kermis begon 's zaterdags 's avonds en duurde tot 's dinsdags, de grote dag. Dan kwam jong en oud naar de foor afgezakt en iedereen mocht aan halve prijs op de attracties. De vele attracties op de kermis stonden van aan de kerk tot voorbij het Gerarduskapelleke. Dat waren rups, zwikskes, schommels, het lustig wiel en schietkraam. Aangezien onze kermissen vroeg en laat in het jaar vielen en er dan elders bijna geen kermissen meer waren, was er 's zondags na de kermis nog bal in de feesttenten en bleven verschillende attracties ook een tweede zondag open.

Een andere gewoonte bij kermis te Heks bestond erin dat er op de boerenhoven tot dertig vlaaien werden gebakken. Zo kon 's avonds aan broer of zus of aan een gehuwd kind dat buiten Heks woonde een paar vlaaien ten afscheid na hun bezoek aan de kermis worden meegegeven opdat zij thuis dan nog wat verder kermis konden vieren. Het gebeurde ook al eens dat die vlaaien een paar dagen op voorhand aan huis werden bezorgd. Om al deze vlaaien te kunnen bakken, moest men wel eens melk gaan kopen bij vrienden of familie in de omliggende dorpen. Dit gebeurde vooral in de periode dat de koeien "droog" stonden in afwachting van de volgende kalving, meestal in de winterperiode, en er dus weinig werd gemolken.

Jos Valley

HEKS - HORPMAAL

De verbondenheid van deze deelgemeenten ligt niet alleen in de parochiale samenwerking, die reeds meer dan twintig jaar bestaat (*pastoors Bleukx, Schoels, Lateur*) en bevestigd wordt door deze foto van 22.5.1988 waarbij *W. Deneuker, S. Robert, J. Deneuker, B. Velaers ; K. Rossillion, S. Neven, G. Motmans, D. Smets, R. Rossillion ; C. Spitali, K. Bienkens, A. Vandergeten, D. Robert ; R. Crijns, M. Grotaers, W. Cosemans, K. Hannosset en P. Smisdom* hun toenmalige ouderdom ondertussen reeds verdubbeld weten, maar ook in de "ontmoetingen" tussen jongeren van tientallen jaren geleden uit de twee dorpen bij feestgelegenheden. Zo blijkt uit het volgende verhaal van de hand van Jos Valley.

X "Een oude onfrisse gewoonte in onze streken waren de vele vechtpartijen tussen de jongemannen van de verschillende dorpen bij gelegenheid van de plaatselijke kermissen. Sommige dorpen waren bekend voor hun vechtersbazen. En zo gebeurde het ook bij gelegenheid van Hekskermis. Vreemdelingen, vooral vrijers, werden uitgewezen. Als de vrijer 's avonds naar huis trok, werd hij opgewacht en vaak afgetroefd. Sommigen gingen naar de kermis om hun vechtlust bot te vieren. In de danstent trapte men dan de vreemde (een persoon uit een ander dorp) op de tenen of duwde hem ruw weg. Dat was voldoende om een vechtpartij uit te lokken. Ook speelden sommige meisjes het spel mee. Om bij een bepaalde jongen jaloersheid op te wekken, gingen ze met een vreemde uit dansen. Er werd dan om haar gevochten. Zo kon het meisje de genegenheid van haar jongeman inschatten.

Op een zekere zondag hadden die van Heks in Horpmaal gevochten met de uiteindelijke afspraak de volgende zondag het gevecht over te doen in Heks in het café bij Lowisse van de verver. Die van Heks hadden zich op dat treffen duchtig voorbereid. 's Zondags om 3 uur waren die van Horpmaal op de afspraak en vijf minuten later brak het gevecht in alle hevigheid los. Die van Heks waren zo taai dat die van Horpmaal op de vlucht moesten slaan. Een zekere Dries vluchtte naar de slaapkamer en kroop langs een klein venster naar buiten. Maar toen hij zijn hoofd langs het venster naar buiten stak, kreeg hij zo'n harde klap in het aangezicht dat hij drie van zijn voorste tanden verloor. Toen Dries later in Horpmaal een café uitbaatte, werd hij dikwijls geplaagd met: "Dries jong, in Heks wonen vieze mannen, hè; die kunnen tanden trekken zonder te verdoven". Met de herinnering aan het gevecht uit zijn jeugd en het pak slaag dat hij te Heks had moeten incasseren, heeft Dries het zijn leven lang zonder deze drie tanden moeten stellen."

Jos Valley

Lied van Heks – Heers

Gezongen en verteld door Kamiel Baldewijns: <https://www.youtube.com/watch?v=IHbyBykUos4>

Herwerkt door Lazy Red Cheeks: <https://www.youtube.com/watch?v=FME4kq579aM>

Voor de fun: reactie van Kamiel toen 'm de herwerking hoorde:

<https://www.youtube.com/watch?v=8oloW2gUVA8>)

Het verhaal achter het lied:

Dit lied is een echt kroegenlied. Het werd 80 jaar geleden veel gezongen in Heers. De mannen zongen dit lied tijdens de kermis als ze van café tot café gingen. In de loop der tijd zijn er veel variaties ontstaan, maar volgens Kamiel is deze versie het origineel.

Ich kwaam van Broekom oaf
Al op me gemoak
Doa zag ich Djef Vanklay
al in zen ezelkèr

REFREIN:

*En in Heks es toch plezeir
Doa goan ze beteen op zwier
Doa goan ze goe op gank
Soms drei weke langk*

Toen kwaam ich bij be 'josewei
Deije kaffe is kadei
Doa zaat Fons Lesec
Dieje dronk niks als Trip lesec

REFREIN

Dan kom ich tot bij Sus
Doa was toch alles jus
En de sus zei zo haard
Trek mich ens oan menne baard

REFREIN

Dan kom ich op den hoek
Doa was de witte kloek
Hij zet toen zo haard
Blef van menne baard

REFREIN

Toen kwaam ich bij Dupain
Dieje schoot al in colère
En hed dje drop gelet
Wa constenceke tege uch zeit

REFREIN

Dan kwaam ich bij Matil
Doa wast altijd stil
En doar Hankens Jang
Dieje ha van niemand ni bang

REFREIN

Dan kum ich bij Louisse
Doa Hong e stuk saucisse
En Bère rup zo haard
Blef doa me uw poote de vanaaf

REFREIN

Dan kum ich bij Meule Jang
Doa stonte ze in de rang
Doa kouw ene van ateroat
En dronk de heil kletske oat

REFREIN

Dan kouw ich to bij Roppe
De magere was weir zot
Toen riep hij haardop
Murige hang ich mich up

REFREIN

Bovelingen (Heem)

DORPSKERMIS anno de vijftigerjaren.

De dorpskermis in Bovelingen was toen het grootste feest van het jaar. Alhoewel we twee kermissen hadden : een zomerkermis (eind juli) en een winterkermis (begin november). Die gingen zoals elders gepaard met de feestdag van de dorpsheilige. Bij ons waren dat St-Anna (26 juli) en St-Martinus (11 november).

Ik heb mij trouwens altijd blijven afvragen waarom er twee beschermheiligen waren in onze parochie. Misschien had de plaatselijke adellijke familie, die een kapel bouwde, een vinger in de pap.

Reeds weken op voorhand werd er gesproken over de nakende kermis. Men voelde de spanning geleidelijk toenemen. Als de foorkramers toekwamen was de plaatselijke jeugd present om toe te kijken bij de opbouw. Tussendoor moesten ze gaan voor een nieuw kostuum en ook bij de kapper moest men uren aanschuiven.

De dag voor de kermis was er meestal een bruiloft. Er werden boeketten bloemen afgegeven en strobalen verbrand om de aandacht van het nieuwe koppel te krijgen, maar vooral het geld dat men kreeg was interessant als een extraatje bij het kermisgeld

Terwijl thuis kippen en konijnen geslacht werden en ook het varken zijn laatste dagen beleefde, hing er een geur van dampende taarten in de lucht. Dat hadden ook de voddenmannen geroken, want die week deden ze toevallig hun ronde in het dorp. Jongens hadden zoveel mogelijk spullen bijeen gezocht om een kermiscentje meer te hebben. Meisjes daarentegen moesten papiersnippers maken om de straten te versieren tijdens de kermisprocessie.

De zomerkermis was natuurlijk het aantrekkelijkste. De dag voor de kermis was alles nog relatief kalm. Alleen de moeders mochten die dag hun kooktalenten etaleren. Het resultaat werd dan s'avonds naar de "koude kamer" gebracht, waar het uitpuilde van kasserollen vol groenten en vlees.

En dan de dag zelf. Iedereen was vroeg wakker. Buiten hoorde men het kloppen der hamers. Er moest immers gesierd worden aan de gevels van de huizen, want na de mis trok er een processie door alle straten van het dorp en de deelnemers hadden soms meer oog voor deze versiering dan voor het H. Sacrament.

De kerk zat die dag stampvol. Na de mis vormde zich de stoet. Eerst de misdienaars met het processiekruis, dan de schoolgaande jeugd. Ieder kind droeg een vlaggetje met de nationale kleuren.

Een paar sterke mannen droegen de vlag van de St- Sebastiaans gilde en van de "Bond zonder naam". Natuurlijk was er ook een groep maagden, gekleed in lange witte klederen en wuivend met een palmtak. Tussendoor droegen vier jongeren de beelden van O.L.Vrouw en St-Janneke op de schouders. Na het biddend volk en de plaatselijke fanfare kwam het baldakijn, gedragen door leden van de kerkfabriek. Ze beschermden de pastoor met het H. Sacrament tegen zon of regen. Net voor

hen strooiden enkele communicanten bloemen en papierknipsels. Zo trok de processie afwisselend met muziek of gebed van rustaltaar naar rustaltaar. Deze waren pareltjes van vindingrijkheid en elke straat had er een gebouwd meestal met boomtakken. Ook de straten waren versierd met kleurrijke bloemen en papierknipsels.

Het was een vermoeiende tocht en iedereen had dorst. De helpers mochten naar de pastorie want de pastoor had gezorgd voor verfrissende dranken. De anderen doken in de kortste bijgelegen herberg. De kermis was gestart.

Nauwelijks was het volumineuze kermismaal gezakt of men hoorde in de verte reeds de eerste klanken van de foor. Maar er was die dag ook steeds een wielerkoers waar bijna altijd een plaatselijke renner meedeed. Daardoor waren de Vespers enkel met vrouwen bevolkt. Na de koers werd de tombola getrokken en zorgde het gerstenat voor ellenlange discussies. Dikwijls hadden de vaders geen tijd meer om het avondeten, een rijk gevulde koude schotel, te verorberen want de familie of de burens stonden reeds te wachten om naar de foor te gaan.

Er werd gehold van de ene naar de andere attractie. Eerst de "zwokken", dan van de paardenmolen naar de botsauto's, van de loterijkraam naar de "zwickkens". Ja dat was wel het plezierigste. Als de doek neerging kon men zijn partner even aanraken. Maar ook de schietkraam had succes en vooral de frituur. Voor 5 fr kreeg men toen een grote puntzak met een klad mayonaise. Toen het dan duister werd verscheen plots ook een waal met een roulette spel. Hij moest wel regelmatig uitkijken naar mogelijk gevaar maar toch ging hij met de zakken vol geld terug naar huis.

En als de kermisattracties de lichten doofden ging gans het gezelschap naar de dorpscafés. Zonder er een over te slaan want in elke café hadden ze een hoekje vrijgemaakt voor een orkest (meestal twee man). Op de tonen van de harmonica werd menig dansje geplaatst.

Bij het einde werd nog even gestopt in het majestueuze danspaleis voor een paar dansjes. In die tent zijn vele romances gestart in zoverre dat het gemiddelde geboortecijfer van sommige maanden in het volgend jaar, ruimschoots overschreden werd.

De eerste kermis dag eindigde meestal in een vechtpartij. Een plaatselijke schone had waarschijnlijk te veel aandacht besteed aan een concurrent.

De dag nadien kon de kater verwerkt worden in een dorpswijk die te ver van het centrum lag. Ook daar was er een wielerkoers en werden de biertonnen geledigd.

De kermis duurde drie dagen. Op dinsdag was er een dorpskoers. Enkel dorpsbewoners die verkleed waren mochten meedoen tot jolijt van de toeschouwers.

Weken nadien werd er nog nagepraat over alle gebeurtenissen van de laatste kermis. Dat stukje folklore moeten wij helaas vandaag wel missen.

Jos Schoefs